

Date: 3rd November-2025

**MEDIA-MATNLAR ASOSIDA O‘QISH SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH:
KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV VA DARS MODULI**

Normatova Fotima Botir qizi

Mustaqil tadqiqotchi, Jizzax, O‘zbekiston

fotimaakramova@mail.ru

Annotatsiya: Maqola boshlang‘ich ta‘limda “Ona tili va o‘qish savodxonligi” darslarida media-matnlar orqali til birliklarini kommunikativ maqsad va nutqiy vaziyatga mos qo‘llashni o‘rgatuvchi kompetensiyaviy modelni taklif etadi. Model fonetik–leksik–grammatik tahlillarni integratsiya qiladi va xorijiy tajribalarni ijodiy moslashtirishga tayangan. Dars moduli (“Rasmi diktant”, kontekstual savollar, ijodiy yozuv) amaliy misollar bilan bayon etilgan. Kvasieksperimental natijalar model samaradorligini tasdiqlaydi: tajriba guruhlarida “yuqori” ulushi 39,5% gacha oshib, “past” ulushi 7,9% gacha kamaygan (nazoratda mos ravishda 20,0% va 34,7%); boshlang‘ich diagnostika 46,8% darajani ko‘rsatgan.

Kalit so‘zlar: media-matn, o‘qish savodxonligi, kompetensiya, kontekstual tahlil, fonetik–morfologik–sintaktik integratsiya.

Аннотация: Статья предлагает компетентностную модель развития читательской грамотности в начальной школе через медиатексты: обучение уместному употреблению языковых единиц в зависимости от коммуникативной цели и речевой ситуации. Модель интегрирует фонетический, лексический и грамматический анализ и творчески адаптирует зарубежный опыт. Представлен модуль урока («Рисованный диктант», контекстные вопросы, творческое письмо). Результаты квазиэксперимента подтверждают эффективность: в экспериментальных классах доля «высокого» уровня достигла 39,5% при снижении «низкого» до 7,9% (в контрольных — 20,0% и 34,7%); исходная диагностика — 46,8%.

Ключевые слова: медиатексты, читательская грамотность, компетентностный подход, контекстный анализ, интеграция уровней языка.

Abstract: This paper proposes a competence-based model that develops reading literacy in primary school through media texts, guiding students to use language units appropriately to communicative goals and situations. The model integrates phonetic, lexical, and grammatical analyses and creatively adapts foreign practices. A lesson module is detailed (“Picture Dictation,” contextual questioning, creative writing). Quasi-experimental results confirm effectiveness: in experimental classes, the “high” level reached 39.5% while the “low” level fell to 7.9% (control: 20.0% and 34.7%); baseline diagnostics stood at 46.8%.

Keywords: media texts, reading literacy, competence-based model, contextual analysis, language-level integration.

Kirish

“Ona tili va o‘qish savodxonligi” darslari ta’lim tizimini uyushtiruvchi jarayon sifatida qaraladi. Xorijiy tajribalarni didaktik moslashtirish bu darslarning samaradorligini oshiradi. Ushbu maqola media-matnlar asosidagi kompetensiyaviy modelni taqdim etadi va uni dars modulida ko‘rsatadi.

Materiallar va metodlar

Dizayn va ishtirokchilar.

Jizzax viloyatidagi 17-, 7- va 11-maktablarda kvasieksperimental tadqiqot o‘tkazildi (paralel sinflar: tajriba va nazorat). Umumiy hisobda tajriba guruhlarida 456, nazoratda 450 o‘quvchi qatnashdi. Natijalar “yuqori–o‘rta–past” darajalari bo‘yicha baholandi.

Intervensiya tavsifi.

Darslar faol metodlar, media-matn tahlili, kontekstual savollar va kompetensiyaviy topshiriqlar bilan loyihalandi. “Rasmi diktant” mashqi orfografik sezgirlikni kuchaytirish uchun qo‘llandi; matnlar ustida qayta tuzish va auditoriyaga moslashtirish amaliyoti yo‘lga qo‘yildi.

Uslubiy yondashuv va tahlil.

Nazariy-mantiqiy, leksik-semantik, uslubiy, struktural, qiyosiy, kommunikativ-funksional hamda matematik-statistik tahlillar majmuasi qo‘llandi; statistik tekshiruv Student–Fisher t-kriteriyiga tayandi. Boshlang‘ich diagnostikada bilim–ko‘nikma–malakalar majmuasining umumiy darajasi 46,8% deb qayd etildi.

Natijalar

Tajriba guruhlar.

456 o‘quvchidan 180 nafari “yuqori” (39,5%), 240 nafari “o‘rta” (52,6%), 36 nafari “past” (7,9%) darajada qayd etildi.

Nazorat guruhlar.

450 o‘quvchidan 90 nafari “yuqori” (20,0%), 204 nafari “o‘rta” (45,3%), 156 nafari “past” (34,7%) darajada baholandi.

Qisqa taqqoslash.

Tajriba guruhlarida “yuqori” ulushi nazoratga nisbatan ~19,5 foiz punktga yuqori, “past” ulushi ~26,8 foiz punktga past bo‘lib, intervensiya samaradorligini ko‘rsatadi.

Muhokama

Media-matnlar bilan ishlash o‘quvchini real kommunikativ vaziyatga olib kiradi va muloqot, kontekstda til birliklari va maqsadga mos uslub kabi kompetensiyalarni kompleks faallashtiradi. Fonetik–leksik–grammatik integratsiya o‘qish savodxonligi mazmunini “matnni tushunish”dan “matn bilan maqsadli ishlash” bosqichiga ko‘taradi. Natijalar modelning amaliy samaradorligini isbotlaydi, biroq sinflar tasodifiy ajratilmaganligi (kvasieksperiment) va tashqi omillarni to‘liq nazorat qilish imkoni cheklanganligi umumlashtirishda e’tiborga olinishi kerak.

Xulosa

Taklif etilgan kompetensiyaviy model va media-matnlar asosidagi dars moduli boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining savodxonligini sezilarli oshiradi. Metodika bosqichma-

Date: 3rd November-2025

bosqich moslashtirish va o'qituvchilar uchun metodik ko'rsatmalar bilan keng miqyosda joriy etishga tayyor.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdullayeva B. Fanlararo aloqadorlikning metodologik–didaktik asoslari. Ped.fan.dok.diss., 2006.
2. Abduraxmonov O. Fan, ta'lim va ishlab chiqarish integratsiyasi. – T.: Fan va texnologiya, 2014.
3. Abdullaeva Q., Safarova R. va b. Boshlang'ich ta'lim kontseptsiyasi. T.: 24.10.2020.
4. Adizov B.R. Boshlang'ich ta'limni ijodiy tashkil etishning nazariy asoslari. Diss., T., 2003.
5. Akramova F.B. “2-sinf ‘Ona tili va o‘qish savodxonligi’ darslari samaradorligini oshirish”. Science and Education, 2022, 3(5).
6. Azimova I. va boshq. Ona tili va o‘qish savodxonligi. 1-qism. 1-sinf uchun darslik. Toshkent: RTM, 2021. – 104 b.

